

**Talousarvion 2021 ja
taloussuunnitelman 2021–2023
laadintaohjeet**

Talousarvion 2021 ja taloussuunnitelman 2021–2023 laadintaohjeet

1. Yleinen taloustilanne

Arvioiden mukaan talous pienenee kuluvana vuonna ja BKT:n arvioidaan supistuvan 6 % v. 2020. Viennin lisäksi supistuvat yksityinen kulutus sekä yksityiset investoinnit. Julkisten menojen lisääntyminen tukee talouskasvua tänä vuonna. Talouden toipuminen tämän vuoden loppupuolelta alkaen on hidasta taloudenpitäjien luottamuksen laskun sekä epävarmuuden kasvun seurauksena. Investointien toipumista heikentää myös asuinrakentamisen väheneminen. BKT:n arvioidaan kasvavan 2,5 % v. 2021 ja 1,7 % v. 2022.

Julkinen talous velkaantuu tänä vuonna erittäin nopeasti. Julkisen talouden alijäämä kasvaa yli 8 prosenttiin ja julkisyhteisöjen velka kipuaa yli 70 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tulojen ja menojen välinen epätasapaino pienenee lähivuosina talouden väliaikaisten tukitoimien päättyessä ja kasvun elpyessä. Julkinen talous pysyy 2020-luvun puoliväliä lähestyttäessä silti edelleen selvästi alijäämisenä.

Talouden näkymät niin Suomessa kuin maailmantaloudessa ovat edelleen hyvin epävarmoja. Ennusteessa on oletettu, että covid-19-epidemia hiipuu vähitellen pois ja syksyllä ei tule toista epidemia-aaltoa. Kuluttajien luottamus ja talouden toimintakyky pysyvät kuitenkin heikkoina siihen asti, kunnes sairautteen on löydetty tehokas rokote tai hoito.

Lähde: VM:n Taloudellinen katsaus, kesä 2020, Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:55

2. Kuntatalouden tila

Kevään 2020 kuntatalousohjelman valmistelua leimasi voimakkaasti koronaviruspandemia ja sen vaikutukset julkiseen talouteen sekä kuntatalouteen sen osana. Ohjelmassa esitettävässä valtiovarainministeriön (VM) kansantalousosaston ennusteessa oletuksena on, että kyse on lyhytaikaisesta shokista. Ennusteeseen liittyvä epävarmuus on kuitenkin poikkeuksellisen suuri.

Koronapandemia heikentää julkista taloutta, mutta tarkkoja vaikutuksia kuntatalouteen on vielä mahdotonta arvioida

Koronapandemialla ja sitä seuranneilla rajoitustoimenpiteillä on merkittäviä vaikutuksia niin kansantalouteen, julkiseen talouteen kuin kuntatalouteen. Suomen BKT supistuu arvion mukaan 5,5 % vuonna 2020. Koronaviruspandemian arvioidaan kuitenkin jäävän tilapäiseksi häiriöksi, minkä vuoksi talouden toipuminen voi alkaa jo kuluvan vuoden loppupuolella. Koko julkisen talouden alijäämän arvioidaan kasvavan 17 mrd. euroon. Kuntatalouden osalta vaikutuksia voi tarkastella menojen kasvun ja tulojen supistumisen kautta. Osa pandemian vaikutuksista on suoria, osa tulee välillisesti ja viiveellä. Suorin vaikutus koronaviruspandemialla on kuntien terveydenhuoltomeneihin. Pandemian leviäminen voi kasvattaa jo nopealla aikavälillä sairaanhoitopiirien ja kuntien terveydenhuoltomenoja. Sairaanhoitopiirien kustannusten kasvuun ja ajoittumiseen vaikuttaa myös ei-kiireellisen hoidon lykkääminen. Kustannusten kasvua määrittävät mm. tarvittavan hoidon määrä, laatu, kesto ja alueellinen jakautuminen.

Koronaviruspandemian vaikutukset näkyvät suoraan ja välillisesti niin kuntien verotulojen kuin myynti- ja maksutulojen kehityksessä. Lomautukset ja rajoitustoimien pitkittyessä mahdolliset irtisanomiset pienentävät kunnallisverokertymää. Yritystoiminnan vaikeudet näkyvät puolestaan yhteisöverokertymän pienentymisenä. Kuntakohtaisten vaikutusten suuruuteen ja ajoitukseen vaikuttaa luonnollisesti se, mille toimialoille kriisi iskee voimakkaimmin. Rajoitustoimien seurauksena myynti- ja maksutulot pienenevät. Lomautukset ja irtisanomiset lisäävät painetta sosiaalihuollon palveluihin. Pandemian vaikutusta kuntien ja kuntayhtymien henkilöstötilanteeseen on vaikeaa arvioida. Hoitohenkilökunnan sairastuessa tai joutuessa karanteeniin kunnat voivat joutua turvautumaan lisätyövoiman rekrytointiin. Mahdolliset lisä- ja jilytöt nostavat henkilöstökustannuksia.

Kuntatalousohjelman valmisteluvaiheessa maaliskuussa 2020 koronaviruspandemian ja sitä seuranneiden toimenpiteiden tarkkoja vaikutuksia kuntatalouteen on vielä mahdotonta arvioida.

Syksyn päivitetty kuntatalousohjelma julkaistaan 5.10.2020. Poikkeustilanteen kestolla ja laajuudella on olennainen vaikutus kuntien tuloihin ja menoihin, minkä vuoksi vaikutusten tarkka rahamääräinen arviointi on pandemian alkuvaiheessa mahdotonta. Taloudelliset vaikutukset kunnille vaihtelevat myös pandemian levinneisyyden mukaan. Lisäksi kunnan väestö- ja elinkeinorakenteella on merkitystä siihen, miten voimakkaasti koronapandemian kaltainen ulkoinen shokki vaikuttaa kunnan toimintaan ja talouteen. Hallitus on varautunut tukemaan kuntataloutta koronavirus-tilanteen aiheuttaman menojen kasvun tai verotulojen äkillisen heikkenemisen tilanteessa.

Kuntatalous heikkeni edelleen vuonna 2019

Kuntatalouden kehitys on ollut heikkoa ja näkymät vaikeat jo useamman vuoden, eikä vuosi 2019 tuonut tähän poikkeusta. Tilastokeskuksen julkaisemien vuoden 2019 tilinpäätösarviotietojen perusteella kuntatalous heikkeni viime vuonna melko voimakkaasti. Sekä kuntatalouden toimintakate että vuosikate heikkenivät selvästi edellisvuodesta. Vuosikate ei riittänyt kattamaan poistoja ja arvonalentumisia eikä nettoinvestointeja. Tämän seurauksena lainakanta kasvoi voimakkaasti kunnissa. Kuntatalouden vuosikatteen heikkenemisen taustalla oli ennen kaikkea vuosikatteen heikkeneminen toimintakulujen voimakkaan kasvun ja verotulojen vaimean kasvun seurauksena. Kuntien verokertymää pienensivät tulorekisterin käyttöönnotosta johtuneet ongelmat ja muutokset ennakonpidätystavassa, joista johtuen osa kunnallisveroista siirtyi tilitettäväksi vuonna 2020.

Kuntatalouden heikon kehityksen seurauksena myös negatiivisen vuosikatteen kuntien lukumäärä kasvoi vuonna 2019 selvästi. Vuonna 2019 negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 56, kun vuonna 2018 niitä oli 43 ja 2017 vain 4. Eriyisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyyn (ns. kriisikuntamenettely) tulevista kunnista ei tässä vaiheessa voida tehdä tarkkaa arviota. Arvion mukaan arviointimenettelyyn olisi tulossa 3–4 uutta kuntaa. Kriisikuntien määrä näyttää pysyvän vuonna 2020 suhteellisen pienenä, mutta niiden määrän arvioidaan kasvavan lähivuosina kuntalain alijäämän kattamista koskevien velvoitteiden seurauksena. VM ottaa huomioon koronakriisin vaikutukset kuntien talouteen arvioidessaan arviointimenettelyn käynnistämistä vuoden 2020 tilinpäätösten perusteella.

Poikkeuksellisissa olosuhteissa paikallishallinnon rahoitusasematavoitetta ei voida asettaa tai arvioida – uusien ja laajenevien tehtävien realistiset vaikutusarviot entistä tärkeämpiä

Hallitus asetti syksyllä 2019 julkisen talouden suunnitelmasta annetun asetuksen mukaisesti paikallishallinnolle rahoitusasematavoitteen sekä sen kanssa johdonmukaisen euromääräisen rajoitteen valtion toimenpiteistä kuntataloudelle aiheutuvalle menojen muutokselle, eli niin sanotun kuntatalouden menorajoitteen. Rahoitusasematavoitteen osalta hallitus päätti, että paikallishallinto saa olla korkeintaan 0,5 prosenttia alijäämäinen suhteessa kokonaistuotantoon (BKT). Lisäksi hallitus päätti, että sen toimenpiteiden nettovaikutus on vuonna 2023 kuntatalouden toimintamenoja korkeintaan 520 M€ lisäävä verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan.

Koronapandemian leviäminen keväällä 2020 on muodostanut kansainväliseen talouteen, euroalueelle ja Suomen talouteen poikkeukselliset olosuhteet, joiden vuoksi kansainvälinen talous ei ole normaalissa tilanteessa. Näin ollen julkisyhteisöjen ja paikallishallinnon rahoitusasematavoitteita ei voida asettaa eikä niiden saavuttamista arvioida luotettavalta pohjalta. Näyttää selvältä, että kuntataloudelle asetettu menorajoite ylittyy. Menorajoite mitoitettiin syksyllä 2019 sen hetkisen tiedon mukaisesti. Monin osin (mm. hoitajamitoitus) kuntien menorajoitteeseen luettavien kuntien tehtävien ja velvoitteiden kokonaisuuteen liittyy epävarmuutta. Keskeistä on, että voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti kuntien uusiin tai laajeneviin tehtäviin ja velvoitteisiin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Näin ollen menorajoitteen ylittyminen ei heikennä kuntatalouden rahoitusasemaa valtion kantaessa uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden täyden rahoitusvastuun valtionosuuksissa. Uusien ja laajenevien tehtävien vaikutukset kuntatalouteen tulee kuitenkin arvioida realistisesti, jotta niitä vastaava valtionosuuden kasvu vastaa täysimääräisesti tehtävien aiheuttamaa kustannusten kasvua.

Kuntatalouden kehitysnäkymät lähivuosille huolestuttavan vaikeat

Vuodesta 2020 muodostuu kuntataloudessa koronapandemian seurauksena selvästi heikompi kuin mitä syksyn 2019 kuntatalousohjelmassa ennustettiin. Kuntien menoja kasvattavat väestön ikääntymisestä johtuvien sote-menojen kasvun ja hallitusohjelman mukaisten menolisäysten li-

säksi uutena tekijänä koronakriisistä aiheutuvat lisäkustannukset. Kaikkinensa toimintatulot laskevat hieman viime vuodesta. Kuntatalouden toimintakate heikkenee toimintamenojen kasvun ja toimintatulojen laskun seurauksena noin 5,7 %. Koronakriisiin oletetaan heikentävän kuntatalouden toimintakatetta kuluvana vuonna noin 500–700 M€.

Kuntien omat sopeutustoimet jäänevät kuntien talousarvioihin sisältyneitä suunnitelmia pienemmiksi. Käyttöön otetut rajoitustoimet vähentävät kuntien toimintatuloja, ja verotulot supistuvat voimakkaasti. Valtionosuudet kasvavat selvästi, mutta merkittävä osa valtionosuuden kasvusta vastaa joko muiden tulojen vähennystä tai kustannusten kasvua. Näillä oletuksilla kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta muodostuu 3,3 mrd. euroa negatiiviseksi vuonna 2020. Hallitus on päättänyt reilun miljardin euron suuruista kuntatalouden tukipakettia, joka tukee kuntien taloutta kuluvana vuonna. Se sisältää peruspalvelujen valtionosuuden korotuksen, kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen, lisäyksen harkinnanvaraisen valtionosuuden korotukseen sekä avustuksen sairaanhoitopiireille. Kuntatalouden kehitysarviossa tukipakettia ei ole otettu huomioon.

Ennusteeseen liittyy poikkeuksellisen suurta epävarmuutta. Kuntatalouden samoin kuin koko kansantalouden kehityksen ennustaminen kuluvana ja ensi vuonna on poikkeuksellisen vaikeaa, sillä arviot koronaviruksen vaikutusten laajuudesta ja kestosta muuttuvat jatkuvasti ja tekevät tilanteen arvioimisen poikkeuksellisen epävarmaksi. Kuntatalouden toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan 2,4 prosenttiin vuonna 2021, kun koronapandemian hoitoon vaadittavat lisäpanostukset poistuvat. Riskinä kuitenkin on, että kuluvalta vuodelta siirtyy terveydenhuollossa hoitojonoja etenkin ensi vuodelle. Vuosina 2022–2024 toimintameno kasvat keskimäärin 3,1 % vuodessa. Toimintamenoja kasvattavat väestön ikääntymisestä johtuva palvelutarpeen kasvu ja kuntien laajenevat tehtävät. Kuntatalouden investoinnit ovat historialliseen kehitykseensä nähden varsin korkealla tasolla. Suhdannetilanteen heikkenemisestä ja kuntatalouden synkistä näkymistä johtuen investointien priorisointitarve korostuu entisestään.

Kuntien verotulojen kasvu kiihtyy ensi vuonna ja kehitys palaa normaaliuralleen koronapandemian vaikutusten väistyessä. Kuntatalouden menot kasvavat kehyskaudella tuloja nopeammin. Väestön ikääntyminen lisää sote-palvelujen kasvua ja heikentää verotulojen kehitystä. Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta pysyy kehyskaudella painelaskelman mukaan 2,8–3,4 mrd. euroa negatiivisena. Myös kuntatalouden lainakanta jatkaa ripeää kasvuaan. Koronapandemian vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin valtiontalouteen ja sosiaaliturvarahastoihin, mutta kriisi jättää jälkensä myös kuntatalouteen. Kuntien väliset erot lähtötilanteessa olivat suuret, ja lisäksi koronakriisin vaikutukset kohdistuvat kuntiin eri voimakkuudella ja osittain eriaikaisesti. Kriisin väistyttä korostuu entisestään tarve kuntasektorin kestävyyttä parantaviin rakenteellisiin uudistuksiin.

Talouden sopeutus paine koskee lähes kaikkia kuntia, mutta sopeutus paine vaihtelee merkittävästi

Kuntatalousohjelmassa kuntien rahoitusaseman muutosta arvioidaan koko maan näkymien ohella myös kuntaryhmittäin. Ohjelmassa tehdyn tarkastelun perusteella toiminnan ja investointien rahavirta (rahoituksen tasapaino) vaihtelee tarkasteluvuosina kuntakokoryhmittäin merkittävästi. Vuonna 2020 toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan heikkenevän koko maan tasolla huomattavasti. Merkittävänä syynä tähän on koronaviruksen aiheuttama poikkeustilanne, joka näkyy erityisesti kuntien alhaisimmissa veroennustekertymissä sekä kasvupaineena toimintakateteissa. Erityisesti tämän arvioidaan näkyvän yli 100 000 asukkaalla sekä alle 5 000 asukkaalla kunnissa. Vuonna 2021 toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan paranevan kaikissa kuntakokoryhmissä vuoteen 2020 verrattuna, koska erityisesti verokertymän arvioidaan kasvavan suhteessa edelliseen vuoteen. Vuosina 2022–2024 toiminnan ja investointien rahavirta näyttäisi jälleen heikkenevän kaikissa kuntakokoryhmissä. Heikkenevä toiminnan ja investointien rahavirta näkyy luonnollisesti myös kuntien lainakannan kehityksessä sekä laskennallisessa veroprosentin korotuspaineessa. Vuosien 2019 ja 2024 välillä kuntien lainakanta asukasta kohden laskettuna arvioidaan kasvavan yhteensä noin 60 prosenttia. Veroprosenttiin suhteutettuna heikkenevä toiminnan ja investointien rahavirta näkyy laskennallisen veronkorotuspaineen kasvuna kaikissa kuntakokoryhmissä. Suurin veronkorotuspaine kohdistuu alle 5 000 asukkaalla kuntiin.

Lähde: Kuntatalousohjelma 2021–2024, Kevät 2020; Valtiovarainministeriön julkaisu – 2020:30

3. Talousarvion valmistelu

Kuntalain (410/2015) 110 § mukaan valtuusto hyväksyy kunnalle talousarvion seuraavaksi kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Kuntalain mukaan talousarviossa on käytötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Investoinneista laaditaan investointisuunnitelma, joka käsitellään valtuustossa erillisenä asiana.

Evijärven kunnan taloussuunnittelukausi on 3 vuotta, vuodet 2021 – 2023. Vuodelle 2021 laaditaan talousarvio ja vuosille 2021–2023 taloussuunnitelma. Talousarviossa ja – suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Toiminnassa ja talouden hoidossa on noudatettava talousarviota. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa. (Kuntal 410/2015 110.2 §).

Suunniteltu talousarvion valmisteluajataulu on laadintaohjeiden liitteenä. Valtuusto päättää kunnan tulo- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta 9.11.2020 ja vahvistaa joulukuun kokouksessaan talousarvion vuodelle 2020 sekä taloussuunnitelman vuosille 2021 ja 2022.

Sitovuus

Talousarvioon budjetoidaan bruttotulot ja bruttomenot.

Käyttötalouden osalta menomäärärahat ovat sitovia bruttomääräisinä

- valtuustoon nähden kunnanhallitus- ja lautakuntatasolla
- lautakuntaan nähden vastuualuetasolla ja vastuualueiden välillä.

Investointiosa on valtuustoon nähden sitova hankkeittain.

4. Strategia ja muut talousarvioon vaikuttavat asiakirjat

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Kunnanvaltuusto hyväksyi Evijärven kuntastrategian 21.6.2016 § 16. Strategiassa kuvataan kunnan toiminnan ja kehittämisen painopistealueet. Strategisiksi painopistealueiksi on määritelty:

- **Talous:** Vakaa ja tasapainoinen kuntatalous
- **Palvelut:** Ennakoivat, uudistuvat ja laadukkaat palvelut kustannustehokkaasti
- **Elinkeinot ja elinvoima:** Kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö
- **Asuminen ja hyvinvointi:** Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Päätavoitteet talouden osalta ovat:

- Vakaan ja tasapainoisen kuntatalouden varmistaminen
- Taloudellisesti kestävä investointiohjelma, jolla puretaan korjausvelkaa pitkällä aikavälillä
- Omistajapolitiikan tehostaminen ja tarpeettomista omistuksista luopuminen

Muita talousarvioon vaikuttavia asiakirjoja ovat mm. hyvinvointikertomus, henkilöstösuunnitelma, hallintosääntö (sis. riskienhallinta ja sisäinen valvonta) sekä muut talouteen ja toimintaan liittyvät erillisohjeet. Talousarvio ja taloussuunnitelma tulee valmistella näiden linjausten ja asiakirjojen mukaisesti.

5. Talousarvio- ja valmisteluperiaatteet

Vuoden 2021 talousarvioehdotus laaditaan niin, että käyttötalouden tulot ja menot sekä investoinnit sopeutetaan mahdollisimman hyvin kunnan talousarviokehityksen mukaiselle tasolle. Talousarvio vuodelle 2021 ja taloussuunnitelma vuosille 2022 ja 2023 tulee kokonaisuutena valmistella realistisesti tiukkaa talous- ja henkilöstöpolitiikkaa noudattaen.

Talousarvion laadintavoitteet:

- Tavoitteena on, että Evijärven kunnan ja kuntakonsernin talous tasapainottuu suunnittelukauden loppuun mennessä ja viimeistään vuonna 2023 saavutetaan ylijäämäinen tulos.
- Vuoden 2021 talousarvion valmistelussa huomioidaan talouden tasapainottamistyö (käyttötalous + investoinnit) ja talousarvio 2021 valmistellaan realistisesti mahdollisimman tasapainoiseksi.
- Toimintamenojen kasvutavoite vuonna 2021 pois lukien henkilöstömenot on 0 %. Toimintamenoihin arvioidaan henkilöstömenojen kasvuksi 2 % sekä huomioidaan eläkemaksut.

Johtoryhmä, lautakunnat, hallitus ja valtuusto valmistelevat ja käsittelevät talousarviota laadintavoitteiden mukaisesti.

Talousarviovalmistelun taustalla on hyväksytty kuntastrategia ja sen linjaukset. Kuntastrategiaa toteutetaan hallituksen hyväksymällä toimenpideohjelmalla. Strategian toteutumista valmistelee, seuraa ja arvioi strategian ohjausryhmä. Strategian toimenpiteisiin varataan riittävät määrärahat.

Vuoden 2021 talousarvio valmistellaan 10 euron tarkkuudella ja vuosien 2022 – 2023 taloussuunnitelma 100 euron tarkkuudella. Määrärahat ja tuloarviot ilmoitetaan arvonlisäverottomina (nettomääräisinä).

Lautakuntien tulee syöttää lautakuntien hyväksymät talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksensa perusteluineen talouden budjetointiohjelmaan **31.10.2020** mennessä. Hallintokunnat valmistelevat esityksensä talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaohjeessa annettujen ohjeiden mukaisesti. Ehdotuksen tulee sisältää myös suunnitelmavuodet, joiden määrärahoissa tulee huomioida tiedossa olevat rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset.

Taloussuunnitelman raami

Valtuuston joulukuussa 2019 hyväksymässä vuoden 2020 talousarviossa on päätetty raami suunnitelmavuosille 2021 ja 2022. Tässä raamissa vuoden 2021 vuosikate on -38 t€ ja tulos on poistojen jälkeen alijäämäinen -688 t€. Vuoden 2022 vuosikate on -216,5 t€ ja tilikauden tulos on poistojen jälkeen 433,5 t€ alijäämäinen. Seuraavassa kuvataan kunnan keskeisimmät tulot ja menot.

Tulot

Talousarvion tulopuoli muodostuu toimintatuloista, verotuloista, valtionosuuksista ja rahoitustuloista, joista verotulot ja valtionosuudet ovat kaksi isointa tuloerää.

Kuntaliiton uusimman (2.9.2020) verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy vuonna 2021 nykyisillä veroprosenteilla yhteensä 7,743 M€. Kunnallisveroja ennustetaan kertyvän 6,410 M€, yhteisöveroja 576 t€ ja kiinteistöveroja 757 t€. Verotuloennuste aiheuttaa vajeen tulojen ja menojen välille taloussuunnitelmaan verrattuna. Taloussuunnitelmaan verotuloja on kirjattu vuodelle 2021 8,317 M€. Erotus on arvion ja suunnitelman välillä on 574 t€. Kunta päättää kunnallisveron ja kiinteistöverot, joten näihin on mahdollista vaikuttaa.

Valmistelussa tulee arvioida veronkorotuksen tarvetta. Yhden %-yksikön korotuksen kunnallisveroprosenttiin arvioidaan tuovan kunnan kassaan noin 300 t€ seuraavana vuonna ja yhteensä noin 350 t€ kolmen seuraavan vuoden aikana.

Kuntaliiton tuoreimman (26.6.2020) valtionosuusennusteen mukaan Evijärvi saa vuonna 2021 valtionosuuksia yhteensä 9,528 M€. Talousarviossa 2020 suunnitelmavuodelle 2021 on arvioitu valtionosuuksia 9,395 M€ eli tulevan vuoden ennuste on tätä 133 t€ suurempi. Kunnan valtionosuus perustuu asukaslukuun ja kuntalaisten määrään laskiessa myös valtionosuus pienenee.

Verotulo- ja valtionosuus ennusteet elävät ja tarkentuvat syksyn aikana. Verotulot ja valtionosuudet 2020 ovat tämän hetken ennusteiden mukaan yhteensä 17,271 M€, kun ne ovat taloussuunnitelmassa 17,712 M€. Valtionosuudet ja verotulot liittyvät taloussuunnitelmaan kirjatun tulopohjan noin 440 t€, joka vastaa hieman reilun 1,25 kunnallisveroprosenttiyksikön verotuloa kunnalle. Verotulo- ja valtionosuus ennusteet muuttuvat ja tarkentuvat syksyn aikana.

Kunnan sijoitustoimintaa toteutetaan valtuuston hyväksymien sijoitustoiminnan perusteiden mukaisesti. Sijoitukset on hajautettu kahdelle salkunhoitajalle (Aktia Oyj ja Taaleri Oyj). Jos sijoitukset kehittyvät suotuisasti, on sijoituksissa kotiutettavissa voittoja. Talousarviossa suunnitelmavuosien 2021 ja 2022 rahoitustuotoiksi on arvioitu 400 t€. Edelleen rahoitustuottojen kirjaamisesta on syytä muistaa varovaisuusperiaate, hyvänä sijoitusvuonna tuottoja voi tulla kirjattua enemmän mutta huonona vuonna voi sijoituksista tulla miinusta. Korot ovat edelleen miinusmerkkisiä. Kunta saa lainaa miinuskorolla, rahaa lainaamalla saa vähän tuloja eikä rahoituskuluja synny.

Tasapainoisen talousarvion valmistelussa huomioidaan verojen, maksujen ja taksojen tarkastelu. Maksuja ja taksoja tarkistetaan lakien ja asetusten sallimissa rajoissa huomioiden kustannustason nousu ja tulevat investointitarpeet. Kuntastrategiassa määritellysti kunta voi saada myyntituloja luopumalla sille ei-strategisista omistuksista. Hallintokuntien tulee käydä läpi omistuksia joista on mahdollista luopua ja tehdä hallitukselle ehdotuksia myytävistä kohteista.

Menot

Henkilöstökulut on isoin menoerä kunnan omassa toiminnassa. Kunta-alan sopimusten sopimuskausi on kaikissa kunta-alan sopimuksissa 1.4.2020–28.2.2022. Sopimukset noudattavat kustannustasoltaan ns. yleistä linjaa eli niiden kustannusvaikutus on 23 kuukauden sopimusjaksolla 3,04 prosenttia. Palkkakustannukset nousevat vuonna 2020 keskimäärin 0,09 prosenttia verrattuna vuoden 2019 vuosikeskiarvoon. Luvun pienuuteen vaikuttaa muun muassa vertailuvuoden 2019 tammikuussa maksettu kertaerä, joka nostaa sen vuoden vuosikeskiarvoa. Vuonna 2021 palkkakustannukset nousevat vastaavasti keskimäärin 2,07 prosenttia vuoteen 2020 verrattuna. Henkilöstökuluihin on syytä varata vuoden 2020 talousarvioon palkkojen sopimuskorotuksiin 2 % sekä eläkemaksut. Henkilöstökuluihin on varattu talousarvion suunnitelmavuodelle 2021 4,371 M€. Sopimuskorotusten jälkeen kunnan henkilöstökulut ovat 4,458 M€, joka on 87 t€ raamia enemmän.

Henkilöstön määrä ja henkilöstökustannukset lasketaan talousarviossa 2020 päätetyn henkilöstösuunnitelman mukaisesti. Sijaisten palkkaukseen saa varata määrärahaa siten, että henkilöstökulut kokonaisuudessaan eivät nouse vuoden 2020 talousarvioon nähden kuin erityisen perustelluista syistä. Tässä huomioidaan toimintamenoihin arvioitu henkilöstömenojen kasvu 2 %.

Avustusten osalta vuonna 2020 Evijärven kunta avusti Kuntoilukeskushanketta 148 t€. Tämä avustus jää pois vuodelta 2021 ja se osaltaan helpottaa kunnan taloutta ja pienentää kunnan toimintakuluja.

Menojen osalta suurin kuluerä Evijärvellä ovat SOTE-maksut. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on tehnyt talouden tasapainottamistyötä oman toimintansa osalta ja se työ näkyy positiivisesti myös Evijärven kunnan osalta tulevissa talousarviossa. Vuoden 2021 SOTE-luvut tarkentuvat talousarviovalmistelun edetessä.

Menojen osalta tulee noudattaa kulukuria. Toiminnot tulee toteuttaa tehokkaasti. Kunnan taloudellinen tasapaino edellyttää kustannustehokasta toimintaa niin omissa toiminnoissa kuin ostopalveluissakin. Kaikkia menoeriä ja toimintoja tulee tarkastella kriittisesti ja arvioida olisiko ne mahdollista toteuttaa kustannustehokkaammin.

Valmistelutilanne

Valmistelun lähtötilanne on noin miljoona euroa alijäämäinen, kun huomioidaan vuoden 2021 taloussuunnitelmavuoden raami, verotulo- ja valtionosuusennusteet, avustukset sekä henkilöstökulut. Evijärven kunnassa on parhaillaan menossa taloudentasapainottamissuunnitelman laatiminen. Tämän työn tulokset huomioidaan talousarvion valmistelussa. Työssä huomioidaan sekä tulojen lisäykset että menojen vähennykset.

Jatkovalmistelussa tulee varmistaa kunnan tulojen ja menojen osalta, että saavutetaan mahdollisimman tasapainoinen talousarvio vuodelle 2021 ja kunnan talous on realistisesti tasapainossa suunnittelukauden 2021–2023 loppuun mennessä. Hallintokuntien tulee pysyä vuoden 2020 talousarvion yhteydessä päätetyn vuoden 2021 taloussuunnitelman kustannusraameissa vuonna 2021 sekä suunnitelmavuosina 2022–2023. Muussa tapauksessa hallintokuntien tulee esittää

kunnanhallitukselle ne toimenpiteet, joilla korvataan niiden aiheuttamat kulun ylitykset taloussuunnitelman raameihin nähden.

6. Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnanvaltuusto vahvistaa tehtäväalueittaiset toiminnan ja talouden tavoitteet talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Toiminnan ja talouden tavoitteet ovat osa talousarviota, jota kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava. Tavoitteiden osalta tulee paneutua taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden asettamiseen ja selkeään esittämiseen ja mitattavuuteen. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja mitattavissa sekä kuntastrategian linjausten mukaisia.

Osa tavoitteista merkitään sitoviksi, joista raportoidaan valtuustolle tilinpäätöksessä. Sitovien tavoitteiden lisäksi talousarviossa voidaan esittää muita tavoitteita, suoritteita ja tunnuslukuja. Sitovat tavoitteet ja muut tavoitteet voidaan ilmaista sanallisina tavoitetiloina, tavoite- ja suoritemäärinä tai tuottavuutta tmv. kuvaavina tunnuslukuina. Tavoitteet voivat olla esimerkiksi lukumääriä, yksikkökustannuksia, tunnuslukuja tai tuottavuus- ja vaikuttavuusmittareita.

Sitovien toiminnan ja talouden tavoitteiden tulee täyttää seuraavat ehdot:

- Tavoite perustuu kuntastrategiaan. Tavoitteen tulee olla olennainen ja merkityksellinen ja sen tulee vastata päätöksentekotasoa, jota kunnanvaltuusto käyttää.
- Tavoite on mitattavissa. Tavoitteen tulee olla selkeä ja yksiselitteinen. Tavoite tulee voida mitata ilman monimutkaista laskentaa.
- Tavoitteen toteutumisen raportointi on tiivis ja ytimekäs.
- Tavoite voidaan saavuttaa toimialojen omin toimenpitein ja yhteistyöllä.

Tavoitteen toteutumisen pitää olla seurausta toimista toimenpiteistä tai talousarvion määrärahojen käytöstä. Tavoitteen tulee olla tavoitteellinen, mutta myös realistinen suhteessa tehtäväalueen toiminnallisiin mahdollisuuksiin.

7. Henkilöstösuunnitelma

Tavoitteena on, että henkilötyövuosien määrä ei kasva kuin erityisen perustellusta syystä. Määrärahat käytetään ensisijaisesti lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Luonnollisen poistuman yhteydessä arvioidaan voidaanko toimintaa tehostaa tehtäväjärjestelyjä sekä sisäisiä siirtoja hyödyntämällä. Talousarvion käsittelyä varten tehdään luettelo vuosien 2019–2023 henkilöstön määrästä hallintokunnittain. Toimialojen henkilöstösuunnitelma toimitetaan hallinto-osastolle 31.10.2020 mennessä.

8. Talousarvioehdotus ja -perustelut

Käyttötalouden määrärahat esitetään ilman arvonlisäveroa. Alle 10 t€ euron (alv 0 %) hankinnat ja kaikki rakennusten kunnossapitokorjaukset, jotka eivät korota rakennuksen arvoa esitetään käyttötalousosassa.

Tehtäväalueittain esitetään seuraavat kohdat:

- palvelutarpeen ja toimintaympäristön muutokset sekä toiminnan painopisteet talousarviovuonna
- taloussuunnitelmakauden kehittämistarpeet
- sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä muut operatiiviset tavoitteet
- tunnusluvut, kuten toiminnan tavoitteet (esim. laatu, palvelutaso), palvelutuotannon volyymin tunnusluvut (esim. suoritemäärät) sekä taloudellisuus- ja tuottavuusmittarit (esim. yksikkökustannukset)
- vuosien 2019–2023 määrärahataulukot (TP19, TA20, TA21, TS22 ja TS23)

9. Tuloslaskelmaosa

Kunnan on sisällytettävä tilinpäätökseensä tuloslaskelma ja sen liitetiedot. Tuloslaskelma luo kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Sen tehtävänä on osoittaa, riittääkö tuottoina kertynyt tulo-

rahoitus palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Tuloslaskelmaosassa esitetään, miten käyttötalouden tulo-rahoitus riittää toimintamenoihin, korko- ja muihin menoihin sekä poistoihin ja arvonalennuksiin.

10. Investointiosa

Investointeina käsitellään hankkeet ja hankinnat, joiden suuruus on vähintään 10 t€ euroa (alv 0 %). Investoinneissa huomioidaan taloussuunnitelman investointiosassa suunnitellut hankkeet ja hankinnat. Investoinnit käsitellään käyttötaloudesta erillisinä.

Investointiosa sisältää investointihankkeiden määrärahat ja tuloarviot jaksotettuna kalenterivuosi- le arvioidun määrärahan käytön ja tulokertymän mukaan. Investointiohjelmaan kirjatuille inves- toinneille tulee olla tarve ja peruste. Investointeja suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota inves- toinnista aiheutuviin tuleviin käyttötalousmenoihin.

Kuluvan vuoden investointihankkeiden toteutuminen tarkistetaan ennen investointiosan viemistä valtuuston käsiteltäväksi. Mikäli investointihankkeita ei ehditä saattaa valmiiksi ja kuluvan vuoden määrärahaa jää käyttämättä, investointihanke voidaan huomioida seuraavan vuoden talousarvio- ehdotuksessa.

11. Rahoitusosa

Rahoitusosassa esitetään talousarvion vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosan laskel- ma osoittaa, missä määrin tulo-rahoitus riittää nettoinvestointeihin ja lainan lyhennyksiin sekä mi- ten rahoitustarve katetaan.

12. Tytäryhtiöt ja kuntayhtymät

Kunnan tytäryhtiöiden (Evilämpö ja asunto-/kiinteistöosakeyhtiöt) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset sekä yhtiöille määritellyt tavoitteet hallinto-osastolle **viimeistään 30.10.2020**.

Kuntayhtymien joissa Evijärvi on osakkaana (E-P:n sairaanhoitopiiri ky, Eskoon sosiaalipalvelujen ky, Järviseudun Koulutuskuntayhtymä, Etelä-Pohjanmaan liitto ja Kuntayhtymä Kaksineuvoinen) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset hallinto-osastolle **viimeistään 30.11.2020**.

13. Sisäinen valvonta

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan kannalta merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä annettava tiedot sisäisen valvonnan ja riskien- hallinnan järjestämisestä.

Kaikkien toimialojen on tiedostettava ja kartoitettava omaan toimintaansa liittyvät riskit mm. rahoi- tus-, henkilöstö-, omaisuus-, tietojärjestelmä- ja toimintariskit sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin nii- den ehkäisemiseksi. Kunnassa toteutetaan kunnanhallituksen (21.11.2016 § 162) ja valtuuston (19.12.2016 § 38) hyväksymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden ja ohjeen mu- kaisesti vuosittain kuntakonsernilaajuinen riskianalyysi.

Talousarvion 2021 ja taloussuunnitelman 2021–2023 valmisteluajataulu

aika	ASIA
31.8.2020	- TA-jory I (Talousarvion valmistelinjaukset)
7.9.2020	- KH: Talousarvion valmisteluohjeen ja valmisteluraamin hyväksyminen
9/2020	- Talousarvio (TA)- ja taloussuunnitelma (TS)-ehdotuksen valmistelu alkaa. - Lautakunnat linjaavat tehtäväalueidensa toiminnan painopisteet ja keskeisimmät muutokset laatimisohteen mukaisesti.
10/2020	- TA-jory II (investoinnit)
22.10.2020	- Valtuuston TA-iltakoulu (linjataan tulevan vuoden veroja ja investointeja)
31.10.2020 mennessä	- Lautakuntien TA-käsittely ja lopulliset TA-ehdotukset. - TA- ja TS-ehdotukset toimitetaan KH:lle ja taloustoimistoon. - Ehdotus sisältää käyttötalouden ja investointien määrärahaehdotukset, sitovat ja muut tavoitteet, tunnusluvut sekä perustelut.
31.10.2020 mennessä	- kunnan tytäryhtiöt toimittavat talousarvionsa kuntaan.
10–11/2020	- TA- ja TS-ehdotusten tasapainotusneuvottelut toimialojen kanssa. - käydään läpi lautakuntien esitysten jälkeen ilmenneitä muutostarpeet.
11/2020	- TA-jory III (lautakuntien TA-ehdotukset ja tasapainottaminen)
2.11.2020	- KH päättää valtuustolle esitettävistä tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
9.11.2020	- Valtuusto päättää tulevan vuoden tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta.
11/2020	- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus valmistuu. - TA-ehdotus julkistetaan ja jaetaan KH:lle sekä tiedotusvälineille. - TA- ja TS-suunnitelmaesitys esitellään kunnan YT-elimelle.
23.11.2020	- KH jatkaa TA-esityksen käsittelyä.
7.12.2020	- KH esittää valtuustolle vuoden 2021 talousarvion ja vuosien 2021–2023 TS:n.
14.12.2020	- Valtuusto vahvistaa päätöksellään talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2021–2023.

Talousarvion ja -suunnitelman valmistelussa huomioidaan laajasti talouden tasapainottamistyöryhmän työskentelyn tulokset ja tehtävät tasapainottamistoimet.

Talouden raportointi 2021

Taloudesta tehdään laajemmat osavuosisraportit hallitukselle ja valtuustolle huhtikuun ja elokuun lopun tilanteesta. Lisäksi tiedoksi tuodaan puolen vuoden toteuma kesäkuun lopun tilanteesta:

Alustava aikataulu talousraporttien laadinnalle on seuraava:

- 4/21 ~ 8.6.2021
- 8/21 ~ 5.10.2021